

**ДОКЛАД И КОМЕНТАР
НА ХРОНОЛОГИЧНИЯ СБОРНИК С
НОРМАТИВНИ АКТОВЕ, СЪДЪРЖАЩИ РАЗПОРЕДБИ
ЗА ИМЕНАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ
ЗА ПЕРИОД ОТ 1892 г. ДО 1999 г.**

Боряна Танева (Главен експерт в ГД "ГРАО")

Хронологичният сборник за имената на гражданите е съвкупност от нормативни актове и практически постановки, които имат за цел изясняване на правилата по определяне на имената на българските граждани. Освен това проблема за имената е разгледан не само от практическата им част, но и от историческа и юридическа гледна точка. Хронологията се базира на поетапното развитие на законодателните процеси, свързани с реда и определянето на имената, а оттук и вписването им в регистрите по гражданско състояние. Името на лицето е този признак, по който той се отличава от другите в обществото. Името по своята същност е носител на различни култури и изразява определена идентичност на лицето. В конституцията на Р България, както и конвенцията за правата на човека, изборът на име е основно право на всеки човек.

Главна дирекция "Гражданска регистрация и административно обслужване" осъществява методически контрол по дейностите, свързани с гражданската регистрация и гражданското състояние. В гражданската регистрация на лицата се съдържат процедури по вписване на имената на лицата в актовете за гражданско състояние и регистрите за населението. Всички тези обстоятелствени изменения, касаещи имената, са се регламентирали нормативно през годините.

Целта на днешното участие е да поставим тежестта на проблематиката за имената върху състоянието на практиката във момента и последиците, които ще се правят в бъдеще.

ЗЗРЖУ от 15.12.1892 г. и Правилник от 24.03.1893 г.

За първи път имената на лицата са се вписвали в регистри за населението, където са били отразявани раждания, женитби и умираания.

Именната система е била двукомпонентна: в акта за раждане се е вписвало само собственото име на лицето, а родителите са отразявани със собствено и бащино име. **Пример: акт от 1894 г. – детето е записано с име Атанаса. Родителите са вписани в акта с две имена.**

**ЗАКОН ЗА ЛИЦАТА от 17.12.1907г.,
в сила от 01.01.1909 г.**

Основният закон, който регламентира актосъставянето в България, е законът за лицата. В отдел седми се показват всички направления, характеризиращи гражданската регистрация и гражданското състояние на лицата. Особеното в закона за лицата по отношение на имената е, че тук се формира понятие за “презиме”, като заместваща форма на бащино име. В актовете по гражданско състояние лицата са се вписвали с име и презиме. В актовете за женитби съпругите също са приемали презимето /бащиното име/ на съпруга. Законът за лицата действа до влизане в сила на Закона за лицата и семейството, успоредно с него действа и

**ПРАВИЛНИК ЗА ВОДЕНЕ РЕГИСТРИТЕ ПО
ГРАЖДАНСКО СЪСТОЯНИЕ ОТ 2.07.1929 г.**

Имената на лицата в Актовете за раждане са се вписвали по следния ред: собствено име, презиме и прякор, ако има такъв. Тук е моментът да подчертая, че при действието на този правилник е започнало отразяването на занятията на лицата като техни прякори и това е довело до бъдещото образуване и развитие на голяма част от фамилиите в страната. **Пример: Керемедчиев, Шивачев, Воденичаров, Даскалов и др.** При сключване на брак се е вписвало: името, презимето и прякора по баща (ако има такъв). Същевременно на 12 май 1945 г се обнародва **НАРЕДБА — ЗАКОН ЗА БРАКА**, който констатира като единствено законна форма гражданския брак. В акта за женитба съпругата е записвана само със собствено име, презиме и прякор по баща. Освен това се поставя начало за избор от страна на съпругата – възможност да приеме

или името на съпруга си или да запази своето презиме. За първи път се регламентират и условията за сключване на брак с чужди поданици.

В днешния разговор е важно да обърнем внимание и на именуването на българските граждани от други етноси. **Пример: Закон за защита на нацията (преименуването на българските евреи).** Подобен е случаят с изм. на ПВРГС от 1960 г. (за лицата от турски и ромски произход).

Законът за лицата действа до влизане в сила на **ЗАКОН ЗА ЛИЦАТА И СЕМЕЙСТВОТО ОТ 9.08.1949 г.**

Съгласно този закон “всяко лице носи име, което се състои от собствено име, презиме и семейно име. По-късно през 1953 г. бащиното и семейното име се трансформират в “Бащино и фамилно име”. Успоредно с този Закон влиза в сила

**ПРАВИЛНИК ЗА ВОДЕНЕ РЕГИСТРИТЕ
ПО ГРАЖДАНСКО СЪСТОЯНИЕ от 1950 г.**

По същество той замества режима по актосъставянето от 1929 г. относно имената, обаче лицата са се вписвали така, както е предписвал ЗЛС и

**ПРАВИЛНИКА ЗА ИМЕНАТА
НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ от 1953 г.**

Този правилник е изравнен с условията, поставени от ЗЛС, касаещи имената на българските граждани, тоест налице е формата за вписване: собствено, бащино и фамилно име. Този правилник обосновава характера на бащиното име и фамилното име. “Бащино име е името на бащата”, “Фамилно име е името на неговия дядо или името на рода, според това с което е известен в обществото”. Тук се поставя за първи път забрана за вида на собственото име, ако лицето е имало две собствени имена, трябва в 6-месечен срок да обяви кое от имената ще запази. Презимената “хаджи”, “поп” и др. се сливат с името.

СЕМЕЕН КОДЕКС от 1968 г.

При сключване на граждански брак се дава възможност към своята фамилия съпругата да прибави с тире и фамилията на

съпруга си. При развод се дефинират положенията с приетото при сключване на брака фамилно име. **Пример: Ани Добринова Тошева – Колева** (добавена фамилия на съпруга).

НАРЕДБА ЗА ГРАЖДАНСКОТО СЪСТОЯНИЕ

ОТ 30.09.1975 г.

В тази наредба проблемите на имената се разглеждат в отделен раздел. Много подробно се описва начинът за формиране на имената по съответния ред: лично, бащино и фамилно име. Освен това се възобновява забраната от 1953 г. относно записване на лицата с две или повече лични имена. Новото е, че не се допуска записване на умалителни и галени лични имена. Съгласно чл. 9 от НГС “Бащиното име на всяко лице се образува от собственото име на неговия баща.” Бащините имена на българите са се вписвали с български окончания съобразно пола на детето. В НГС има изискване децата на едно семейство да се записват с еднакви фамилни имена. **Промяна на имената по Наредбата за гражданско състояние е ставала по административен ред.**

ЗАКОН ЗА ИМЕНАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ

от 9.03.1990 г.

Законът за имената определя името като основно право на всеки човек. Имената на българските граждани се състоят от три части: собствено, бащино и фамилно име. Начинът за промяна на имената на българските граждани е по съдебен ред, **като се е давала възможност за възстановяване на предишни имена за лица, на които принудително са били променени.**